

Mravní výchova

- Je to výchovné působení na rozum, vůli a city žáka s cílem dosáhnout u něho jednání, které by bylo v souladu s obecně uznávanými zásadami etiky.

- Jejím cílem je morální osobnost = autonomní, vnitřně integrovaná, svobodná a zodpovědná osobnost, která uvědoměle mravně jedná na základě svého vnitřního přesvědčení a v souladu se společensky přijatými mravními normami (za účasti svědomí jako vnitřního regulátora jednání a chování)
- Tedy nikoli člověk, který se dobře orientuje v morálních požadavcích a dokáže dobře komunikovat ve svůj prospěch, ale člověk, který je morálně autentický – věrohodný, jeho skutky jsou ve shodě s tím, co říká, uplatňuje morálku jako praktickou filozofii

- Prosociálnost = schopnost konat dobro pro druhého člověka bez očekávání odměny nebo protislužby.
- Prosociální chování = chování, které je zaměřeno na pomoc nebo prospěch jiných osob, skupin nebo dosahování společenských cílů bez aktuálního očekávání odměny. Altruismus.

Smysl výchovy k prosociálnosti:

- rozvoj občanských ctností
- výchova ke komunikaci, kooperaci a proti násilí
- rozvoj sociálních dovedností dětí
- prevence agresivity a delikvence

respektování zvláštností morálního vývoje jako podmínka úspěšnosti mravní výchovy

J. Piaget: 2 stádia mravního vývoje osobnosti

1. **stádium heteronomní morálky** – zhruba do konce mladšího školního věku (podle zralosti dětí) do 10 let

jednání na základě vnějších tlaků, rozhodnutí druhého

2. **stádium autonomní morálky** – zhruba starší školní věk a výše (11 let a výše)

jednání na základě vlastního svobodného rozhodnutí

L. Kohlberg: 3 stádia mravního vývoje

1. stádium prekonvenční (předškolní věk)

amorální stádium (později egocentrismus: dobré je to, co je dobré pro mne), individualismus

2. stádium konvenční (mladší a střední školní věk, 7-11 let)

– mravní jednání i hodnocení se podřizuje skupině („správný chlapec, hodná dívka“);

3. stádium postkonvenční (12 let a výše) – jednání směřuje k nalezení „společné úmluvy“ - (Kant) tzv. „vyšší princip mravní“

**Pedagogická charakteristika procesu MV podle
vývojových etap:**

Předškolní věk:

Dominantní výchovný úkol:

rozvoj elementárního mravního jednání na návykovém základě

(základy společenského chování – poprosit, poděkovat, chovat se slušně, mluvit pravdu, neskákat dospělým do řeči, přiměřeně respektovat autoritu,...)

pěstování schopnosti empatie

Hlavní výchovné prostředky:

odměna, pochvala (posilování správného chování), trest (eliminace nežádoucího chování),

správný vzor, pravidla a pozitivní vedení

Mladší školní věk (6 – 10,12 let):

Dominantní výchovný úkol:

rozvoj mravního vědomí (senzitivní období v oblasti rozumového rozvoje po 6. roce věku),
tj. osvojení základních mravních norem: co je dobré a zlé, správné a nesprávné a proč (pochopení)

Hlavní výchovné prostředky:

srozumitelná a přirozená pravidla,
mravní poučování a vysvětlování,
komentovaná a sociálně sdílená zkušenost,
dobrý (ale i negativní) vzor (i literární hrdina),
vedení, pochvala, trest, pozitivní uplatňování autority,

Starší školní věk (10/12 – 16/18 let):

Dominantní výchovný úkol:

rozvoj mravního přesvědčení na základě interiorizace osvojených mravních norem za účasti citů a vůle (rozvoj funkce svědomí)

mravní seberegulace a sebekontrola.

Hlavní výchovné prostředky:

pravidla - pevný řád a režim výchovné vedení (autorita, spravedlnost, důslednost)

sociálně sdílená zkušenost - diskuse o etických problémech, sociální vzory

pochvala (odměna) a adekvátní trest (nejlépe přirozené následky)

Raná dospělost (adolescence):

Dominantní výchovný úkol:

rozvoj uvědomělého mravního jednání na základě
přesvědčení

autonomní morálka

sebevýchova

Hlavní výchovné prostředky:

indirektivní výchovné metody – režim, pochopená a přijatá
pravidla (uvědomělá kázeň),

dobré vzory,

sebereflexe,

sebevýchova.

Metody mravní výchovy:

- V rukou jednoho vychovatele účinná, u jiného selhávající.
- Záleží na konkrétní situaci, osobnosti žáka, na vztahu učitel – žák

1. přímé (direktivní)

(stádium heteronomní morálky)

- kladení požadavků, vymezení pravidel (nejstarší; stručně jasně sděleno; aniž zná význam; nepřipouští námitky)
- vysvětlování a poučování (navazuje na metodu požadavků; založena na pochopení; rozhovor, diskuse atd.)
- cvičení (žádoucího chování)
- přesvědčování (pochopení zaměřené na emoce)
- příklad (představení reálního vzoru, příběhy, vciťování, sympatie a antipatie)
- kontrola (dozor; středověk, jezuité, Rousseau a Emil, „předcházení úrazům“)
- hodnocení (odměna a trest jako hodnocení chování, které schvalujeme nebo odsuzujeme)

Metody nepřímé (indirektivní) (stádium autonomní morálky)

- vzor
- režim a řád (je třeba chápat smysl uspořádání)
- tvorba a dodržování pravidel a norem
- pozitivní vých. prostředí (klima, veřejné mínění)
- řešení morálních dilemat (příběhy s dilematem)
- vyvolávání a tlumení citů
- sebekontrola, spolupráce
- samospráva, pověřování úkoly
- sebereflexe, sebevýchova